

Poznań, 28.08.2021r.

prof. dr hab. Katarzyna Podgórska-Glonti

Uniwersytet Artystyczny

im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Magdaleny Kuczmy sporządzona w związku z przewodem doktorskim wszczętym przez Radę Wydziału Sztuki Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu.

Praca doktorska pod tytułem „Psychofizyczność elementem poszukiwania misterium malarskiego” stanowi opracowanie liczące 76 stron, obejmujące 29 krótkich rozdziałów, zakończenie, bibliografię, spis ilustracji. W materiałach dostarczonych do recenzji znajduje się także elektroniczny zapis wersji papierowej pracy doktorskiej.

Praca zawiera dwie części: teoretyczną i praktyczną. Pierwsze rozdziały dysertacji Pani Magdalena Kuczma poświęca refleksji postrzegania człowieka/osoby/jednostki, pluralizmowi i zjawisku rozproszenia w ponowoczesnej kulturze. Zaznaczając równocześnie bardzo krytycznie sprowadzaniu ludzkich aktywności i ich rezultatów czy zamierzeń do tabel, punktacji i procedur.

Odwołuje się do tekstu Marcina Poręby „Doświadczenie estetyczne, a doświadczenie filozoficzne” podkreślając, wartość drugiego. Magdalena Kuczma zaznacza w swojej pracy również, że zjawisko poznania ma nie tyle charakter oświeceniowy, a zdecydowanie bliższy epifanii, czyli objawienia - uzdolnienia człowieka do rozumowego poznania Boga. Doktorantka pisze: „Nie trzeba wierzyć w Boga by czuć Ducha. Absolutem można nazwać świadomość, przyrodę...”, niemniej jednak obszar analiz i badań pracy doktorskiej dotyczy myśli/religii/filozofii chrześcijańskiej. Przez pryzmat osobistych wyborów, poszukiwań i doświadczeń odwołuje się do duchowości jako źródła funkcjonowania w świecie oraz aktywności twórczej.

Rozwija znaczenie terminu dwujedni, który na różnoraki sposób wielokrotnie powraca w pracy. Autorka pisze: „dwujednia- którą jest człowiek-posiada ciało i ducha, bez możliwości rozłączenia tych składowych. Psychofizyczność jest niezbędna ludzkiemu poznaniu nawet, kiedy jeden z elementów pozostaje w stanie katatonii...”

W dalszej części pracy Doktorantka odwołuje się do empirii jako ważnego elementu poznania, zaznaczając jednocześnie, iż poznanie za pomocą zmysłów pozostaje niewystarczające. Stąd zagadnienie mistagogii, którego charakter ma wprowadzenie w misterium – duchową tajemniczą rzeczywistość.

Pani Magdalena Kuczma nakreśla sposób postrzegania człowieka, rzeczywistości, a także twórczości artystycznej. Twórczość artystyczna rozumianej jako misterium - transcendentne przeżycie osobistej relacji z Bogiem.

Doktorantka cytuje i powołuje się na istotne, jak również różnorakie pozycje literatury przedmiotu min.: W. Kandynsky'ego „O duchowości w sztuce”, S. Witkiewicza, W. Frankla „Człowiek w poszukiwaniu sensu”, E. Kanta „Krytyka czystego rozumu”, Czerni K. „Nietoperz w świątyni. Biografia Jerzego Nowosielskiego”.

Chciałabym szczególnie zwrócić uwagę na jeden z ostatnich rozdziałów rozprawy pt. „Uniesienia Świętych, wizje artystyczne – mistycyzm czy objawy choroby?”. Sam termin „mistycyzm”, który opisuje doświadczenie religijne, relacje człowieka z rzeczywistością niematerialną, pozazmysłową czy transcendentną pozostaje wieloznaczny i niemożliwy do ostatecznego zdefiniowania. Magdalena Kuczma ma świadomość trudności wynikających z podjętego zagadnienia, jego werbalizacji, prób opisywania, które pozostają w pewnym sensie nieudolne, w tym przypadku jedynie wiara pozwala przyjąć/uznać duchowe doświadczenie jako autentyczne. W dalszych akapitach rozwija temat chorób psychicznych zaburzających pracę mózgu. Przedstawia artystów, o których dzięki nauce wiemy, że borykali się z chorobami psychicznymi, a stworzyli dzieła zapisane w historii kultury i sztuki: El Greco, F. Goya, F. Dostojewski, W. Blake, Vincent van Gogh. Autorka stawia w tym rozdziale dwa ważne pytania. Czy wizje artystyczne można porównać do mistycznych? Zapewne pod względem biochemicznym treści tych doświadczeń - tak, są badane przez neurologię, czy neuroteologię. Drugie, kluczowe dla pracy pytanie dotyczy choroby: „Pytanie czy taką „dysfunkcję” traktować jako chorobę, czy raczej dodatkową możliwość poznania, pozwalającą wyzwolić się ze standardowego myślenia, na rzecz zagłębiania w odmienne światy. A zatem może to rodzaj talentu, którym Stwórca posługuje się wchodząc w materię dla szerszego doświadczenia?” Ta wątpliwość otwiera przestrzeń do rozważań i kolejnych pytań.

Część teoretyczna pracy jest obszerna i wieloaspektowa. Analiza oraz wybór szeregu istotnych zagadnień z zakresu psychologii, teorii sztuki, religii w pracy doktorskiej został poszerzony o autorskie komentarze. Logiczne, powiązane kolejne rozdziały tworzą spójną merytoryczną całość. Część teoretyczna stanowi merytoryczną podbudowę dla dzieła doktorskiego (części praktycznej). Bibliografia stanowi obszerny wykaz źródeł wsparcia merytorycznego na którą składają się 42 tytuły z literatury przedmiotu.

Kolejne rozdziały dysertacji prezentują część praktyczną pracy doktorskiej pani Magdaleny Kuczmy, na którą składa się 23 obrazy na płótnie w technice akrylu. Tytuły rozdziałów są równocześnie tytułami obrazów. Autorskie komentarze mają charakter poetyckiej prozy, stanowią swoisty rodzaj opisu i odnoszą się do poszczególnych tematów podejmowanych na płótnie. Pierwszy z nich pt. „Miłość bezwarunkowa” odwołuje się do doświadczenia macierzyństwa jako najdoskonalszego uczucia. Kuczma pisze: „Żar ognistego cynobru - tego uczucia niepojętego, jest pełen drgań, jak rozkołatanе serce pełne skrywanego lęku o najdroższą istotę. Pompujące energię zawzięcie, by tym lepiej ogrzać skrywany w objęciach skarb. Ciemne jak krew płamy ucieleśniają i uspakajają atomową istotę. Oranże i żółcienie ocieplają ten

biomorficzny desygnat miłości absolutnej, dodając mu światła i oddechu.” Przywołam kolejne exemplum z rozdziału „Arterie”: „Z pozoru ten sam zgaszony, obojętny kolor, w dolnej kwaterze działa jednak inaczej. Jest zmieszany z rozedrganymi plamami cielesnych barw, sugerując niejednoznaczność, a karminowe, poprzeczne pręgi przydają nerwowości. Tu już nie ma mowy o bierności szarych dróg. Obok, z lewej strony goreje cynober jak ekscytująca namiętność somatycznego obrazu boskości (...) Z prawej strony oranże moszczą ciepły kąt, w którym skryć się może zmęczona strachem i oceną część naszej jaźni. Górna przestrzeń miesza ze sobą czerwienie i brązowe czernie, to tętniące życie i umieranie w jednym (...) Największy jednak wielokąt jest wyraźnie rozświetlony. Biel zgody, zrozumienia, spokoju i jasnego umysłu zabarwiona cielesnością z czerwienią miłości.” Kolejne, następujące po sobie reprodukcje realizacji malarskich i ich werbalne „odpowiedniki” są utrzymane w tym samym charakterze: „Połączenie, „Przystań, Morula, Blastula, Gastrula”, Narodziny Morza, Narodziny Ziemi, Dwujednia, Arterie, Wiara, Nadzieja Miłość, Istota Przemienienia, Między Niebem, a Ziemią” zamykający cykl prac malarskich powstałych w 2019 roku. Skupiona na własnym przeżywaniu świata i życia, snuje swoją opowieść poprzez poszczególne ważne aspekty współistnienia ciała i ducha, które stanowią istotę i sens poszukiwań. Autorefleksje Doktorantki przełożone na język malarski są niezwykle ekspresyjne, pulsujące. Magdalena Kuczma poprzez dynamikę form, tony i nasycenia kolorystyczne uzyskuje interesujące, sensualne rezultaty. Struktury i faktury powstałe na płaszczyźnie dodatkowo podkreślają trud poszukiwań w materii malarskiej. Każdy element: kolor, kształt, gest mają tu swoje znaczenie. Obrazy Magdaleny Kuczmy posiadają wielość asocjacji, potencjał interpretacji przy jednoznacznej postawie artystki. Dyskomfortem w pracy recenzenta był mały format i jakość reprodukowanych prac malarskich, co jednak nie wpływa na pozytywną ocenę pracy.

Reasumując.

Sztuka dzięki różnorodnym środkom wyrazu od zawsze dawała twórcom możliwość wyrażania treści poza werbalnych. Głęboka świadomość sensu własnego istnienia a zarazem twórcze poszukiwanie misterium malarskiego są znakami rozpoznawczymi Magdaleny Kuczmy. Nierozzerwalność i współistnienie ciała i ducha pozwala artystce prowadzić nieustające poszukiwania. Określenie „w poszukiwaniu” jest odpowiednim określeniem. Proces wpisany jest w drogę dociekań, kroków ważnych i mniej istotnych, ale zawsze prowadzących dalej, czasami głębiej, bliżej samej siebie i tajemnicy. Magdalena Kuczma dzieli się swoimi sposobem myślenia, wrażliwością, zawiłą złożonością psychofizyczności, którą przekłada na własny język sztuki. Jest on wyjątkowo emocjonalny, pełen zmysłowego i zarazem refleksyjnego obrazowania. Formy i treści malarskich „spotkań” Magdaleny Kuczmy nakłaniają widza do podążania za nimi. Odbiorca sztuki Pani Kuczmy ma możliwość pójścia za intencją/ ideą artystki lub podążać własnymi tropami interpretacji, kontemplacji prac malarskich, daleko poza format naciągniętego płótna na blejtram. Podróż pełną metafor, doświadczeń, zamyśleń, dyscypliny.

Konkluzja recenzji

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska pt. „Psychofizyczność elementem poszukiwania misterium malarskiego” zasługuje na pozytywną ocenę, zarówno naukowego opracowania części teoretycznej, jak i części praktycznej stanowiącej dzieło przewodowe. Praca doktorska stanowiąc oryginalne dokonanie artystyczne świadczy o szerokiej i pogłębionej wiedzy i kompetencjach doktorantki. Tym samym wnioskuję, bez zastrzeżeń o nadanie Pani mgr Magdalenie Kuczmie przez Radę Wydziału Sztuki Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego w Radomiu stopnia doktora sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

prof. dr hab. Katarzyna Podgórska-Glonti